

De femten menneskene klynger seg sammen her ute på et av Norges vestligste og mest værharde steder. De har få av velferdsgoder, men noe annet de ikke vil miste: Friheten.

En VI MENN-reportasje
Foto: Allan Iversen

På de bratte bergskortene gresser geitene. Noen av bukkene er så ville at man må skyte dem. Men disse som Peder og jeg møtte på stien mellom Indre og Ytre Fure, var tamme og nysgjerrige.

Det er ingen havn på Indre Fure. Mennene setter i land båten på den eldgamle måten. De rir den inn på bølgene. I dette stormfulle distriktet kan det være farlige ritt.

DE ER FØDT I STORMEN

– Jeg har prøvd litt av hvert, sier den unge, senesterke mannen med lys, stri skjeggbust. – Jeg har vært både sjømann og sersjant. Jeg har bodd i byen også og vet hva jeg snakker om. Det er ingen steder som her.
Her føler du deg fri.

Det slår et brott av fortid, hvitt og kaldt, over de svarte glattslipte fjæresteinene. Over oss hever det forrevne Hornet en advarende og truende finger mot atlt levende og en skarp fjellkant skjærer nådeløst av himmelen.

Klyngen av hus slår floke mellom stupet og brottet, kryper sammen som snauklipte sauer i blåsten og parlamenterer med verden med ydmyke røyksignaler fra svarte piper.

Det står en bil parkert ved et hushjørne. To fjernsynsantenner pistrer over takene. Og husene selv er velholdte som de fleste hus på Nordvestlandet. Men det tar ikke eimen av fortid vekk fra dette lille snøfnugget sivilisasjon ute ved havet.

– Jeg ville fått panikk av å bo her, sier min følgesvenn. Det jeg mener er at disse 15 menneskene i de fem husene på Indre Fure hører liksom ikke til i 1970-årene. Det tiåret da automatiseringen og elektronikken forlengst hadde tatt makten i Norge og da alt offentlig snakk dreide seg om store enheter og man vurderte alt ut fra et snevert lønnsomhetsbegrep.

Indre Fure er ikke lønnsomt. Det er Norge fra igår og i forgårs som EEC-økonomer ville si burde nedlegges.

Det ligger avsides. Man kan ikke bygge fabrikk der. Det er farlig skolevei. Og det verste: Menneskene der ute blir annerledes, tenker annerledes.

Farlig.

Kjell Fure har en djerv måte å være på. De har det alle de femten Furene. Alle på Indre Fure heter selvfølgelig Fure. Og de får tidlig furer i ansiktet, men bærer dem lett og lenge. Folk blir gamle her.

– Når jeg forteller hvor jeg kommer fra, smiler Kjell, sier de: Å, ja, det er stedet med alle stormvarslene. Kjell tar seg ikke nær av det, for det er sant. De er vokst opp med stormvarsler i blodet, men stormen har ikke krøket dem, bare gitt dem en krumning forover som er deres kampholdning, deres grunnstilling i tilværelsen.

Indre Fure ligger ved Sildegapet, nesten ute i åpne havet, på den berykte og vanskapte hånden av Norgeskartet som heter Stad og som alle sjøfolk frykter. Det er kanskje ikke så mange som vet hvordan man kommer dit, men man blir ikke blåst dit.

Man kan kjøre utover fra Nordfjordeid eller ta ferje fra Ålesund over til Hareide og videre til Koparnes. Det nærmeste tettstedet heter Leikanger og siden tar du over fjellet til andre siden av Stadlandet og kjører så langt veien går.

Veien er smal og går nede ved fjorden og det er best du lytter til værvarslingen før du kjører, for det har hendt at biler er blåst på sjøen.

Men menneskene på Indre Fure er glade for denne veien. De kjempet for den i 35 år og i forfjor var den ferdig. Og fremdeles har de ikke brukt veien til det menneskene på andre utkantsteder har brukt sin vei til: Å flytte.

Han har kanskje rett mannen jeg snakket med lenger inne i landet: Folket der ute, sa han, de er av et hardere slag enn vi andre. Livet deres er tøffere enn vårt.

De står i smuget mellom husene da vi kjører inn og de har denne ekte måten å være på som byfolk mangler og som gjør at du føler deg hjemme der med en gang. Og det første jeg gjør er selvsagt å stille et dumt spørsmål: Om de har noen båter her. Så ikke noen i fjæra.

Da blir det liv i Peder, Hans og

De er vant til å arbeide sammen på Indre Fure. Når båten skal trekkes opp i naustet, kommer mennene ut og hjelper fiskeren.

Kjell Fure er en ung mann som har prøvd livet mange steder. Men han vil slå seg ned på Indre Fure. Her føler han seg fri.

Kjell. Hæh, men Herre Jeremias, om de har båter? Nei, kom nå her, far.

Og ned til et stort grått hus, opp med døren og slår ut med armene: Se her da. Hva kaller du det? Og der ligger båter, i alle størrelser, i flere etasjer innover mellom laksenøter og garn og teiner, nye trehvite båter og gamle, svarte færinger, alle med motorer. Men dette er ikke alt. Utenfor naustet står den største, en 27 fots Nordfjordssnekke. Ved siden av står et annet naust og der inne er det like tjukt av båter.

ner ut at de må da eie minst et dusin båter. De har båter til alt, til å fiske med og frakte sukker og gjær fra Drage og stundom må de ha båt til frierferd også.

Men hvordan kommer de seg på sjøen? Her finnes jo ikke hverken brygge eller molo? Bare en smal åpning i steinura. Litt etter satt jeg ute på fjorden og hadde lært hvordan furingene setter båten på sjøen og det ga stedet et enda sterkere preg av fortid.

Da jeg satt i båten med sjøen i hvit røyk omkring meg, tenkte jeg at slik satte steinalderfolkene ned båtene sine. Den eneste forandringen var den lille, hvite motoren. Ellers var det den samme gamle duellen: Mennesket og bølgen.

Jeg trodde ikke på at kjerringer red sopelimer til Bloksberg eller menn red bølgene til havs. Det var snart jul 1970.

Men de gjør det på Indre Fure i Selje herred. De rir bølgen hver dag uten å bli sår i baken. Ellers ville de enten ha sultet ihjel eller måttet finne seg et annet, mer makelig sted å bo. Ja, så fortsetter de å ri.

De har ingen molo på Indre Fure. De har både vei, lys og telefon og fjernsyn. Men ikke molo og det ønsker de seg nå. Sjøfartskomiteen har vært der og sagt ha og ja, men Kjell Fure vet hvor fort myndighetenes klokke går.

De har derfor ingen avstand mellom sjøen og seg og siden de er fiskere og fisken lever i havet, smører de leverfett på lunnene og skyver færingen ned fra naustet.

Og så gjorde jeg mitt første ritt på bølgene, siden jeg nesten knekte nesen på et surfboard i Australia. Jeg holdt mest øye med det hvite brottet like ved. Og de ubarmhjertige steinene langs stranden. Men Kjell og Peder knep øynene sammen og myste på bølgene som rullet innover.

– Der, ropte Peder og så var vi med et sprang i båten og Kjell satte staken i bunnen og skjøv ut. Den grønne kraftige bølgen tok tak og slengte akterenden opp mot skyene og vi fikk en god oppkvikkende dusj. Men da bølgen var på retur, fulgte vi med utover og var hurtig klar av steinene.

Det lå en redningskrysser like utenfor oss. Men Kjell øste rolig og satte de kvasse skjeggstubbene rett mot vinden. – Det er ingen fare i dag, han er ikke verst, sa han.

Jeg spurte om mange var blitt på sjøen fra Indre Fure. – Ikke de siste 200 år, svarte Kjell. – Men jeg har sett mange båter gå ned. En gang var det en frakteskute som kom i brann. Den hadde mye varer om bord og de hadde en lørje som de hivde lasten om bord i. De kom inn mot stranden hit, men turde ikke legge til her det ikke var molo og måtte gå inn til Drage.

– Er du aldri redd ute på sjøen?

Han ler bak i båten og rister på hodet. – Nei. Åå, jo *han* kan val ha litt angst på sitt verste. Men det går ikke an å la seg merke med slikt. Det er de som er igjen på land som har mest angst. Slik som da jeg for på frierferd til henne jeg er gift med.

Det var midt på vinteren og hun arbeidet inne i Selje. Hun hadde lyst til å komme hit ut, og jeg hadde lyst å komme inn dit. Det var snøvær og

Forts. side 26

— Jo, det stemmer. Men bare fordi så Marvin fornøyd.

De er født i stormen

Forts. fra side 4

sjøen var stygg. Men jeg la utpå og da kom nordvesten som sluppet ut av en sekk. Da jeg kom inn til Selje lesset jeg stein i båten og hun og jeg dro utover. Vi så ingenting. Men jeg tenkte at så lenge hun ser jeg ler, tror hun ikke det er så farlig. Og jeg lo og så ingenting. Jeg så bare det brøt på alle grunnene i fjorden og dem er det mange av. Men plutselig ble det en rift i skodda og jeg så land. Jeg forstod vi styrte mot åpne havet, og det var på tide å snu.

Men da sa ho mor til han Peder etterpå: — Det var noke til brennheita midt i vinterkulden!

Jeg mente det måtte være vanskelig å komme inn i den smale åpningen hele tiden. — Det går bra for oss som er kjent, sa Kjell. — Men andre kvir seg.

— Tenk om motoren stanser, da er du ille ute. — Ja, da går det ikke så bra, smiler Kjell. — Men nå for tiden er motorene gode. Nå skal du se.

Vi var rett ut for åpningen da den store bølgen grep oss i nakken og i et kort øyeblikk var alt hvitt rundt meg. Så sto vi på land.

— Når det blåser som verst, sier Peder, — kan vi bli kastet langt inn på land. I 1951 gikk sjøen over trappa der oppe.

Ingen vet hvor lenge mennesker har klort seg fast på Indre Fure, men det må ha vært i flere hundre år. — Kirkebøkene er brent, sier Peder. — Det var skikken før i tiden at enken etter en prest skulle gifte seg med den nye presten. Men en gang var det en enke som ble så forbannet på dette, at hun satte fyr på kirkebøkene. Ja, så sies det.

Ikke langt fra Fure finnes gamle minnesmerker. Med gode øyne, slike som Peder har, ser man ruinene av Selje kloster inne i fjorden, og oppe på fjellet mellom Fure og Leikanger står et steinkors på det stedet hvor høvdingene på Stadlandet tok imot kristendommen av Olav Trygvason.

Forts. side 28

Forts. fra side 26

I den lille skolestua, som nå bare blir brukt til bedehus, har de samlet gamle ting og en bok fra 1660 som beskriver underlige funn. Der påstås det blant annet at det ble funnet en hval i Østfold som stammer fra før syndfloden.

Ikke skole lenger

Det er ikke skole lenger i Indre Fure. De to barna blir kjørt til Leikanger. En tid var det på tale å gå til skolestreik, fordi Kirke- og undervisningsdepartementet ville ha sentralskole i Selje. Da gikk ordfører Julius Fure i spissen for en streikekomite og departementet måtte fire.

Før i tiden bodde det folk også på Ytre Fure, lenger ute i havet. Det går en smal sti i bergsiden. Det er mest geiter som bruker den nå. Men i Peders og Kjells skoledager var det skiftevis skole på Indre og Ytre Fure og barna måtte gå mellom stedene. Om vinteren, når issvolke gjorde berget livsfarlig, spente de opp tau på de verste stedene. Et stup langs stien kalles Kolbeinsvær. Der skal etter sagnet en mann ved navn Kolbein ha rast utfor, en dag han kom gående med en ølkagge på hodet fra Ytre Fure.

Det bor mennesker på Ytre Fure om sommeren, når laksefisket pågår.

Det er laksefisket som er ryggraden i Fures næringsliv. Et vanlig år fisker de 1000 kilo laks, men i fjor dro de opp over 2000. De har seks laksenøter og siden nylonnøtene kom er det tålelig bra slit. Ved siden av fisker de torsk om vinteren og tar krabbe og hummer. Men det er det snart forbi med.

Noen av karfolkene reiser på havfiske en og annen sesong. Peder har vært ute 18 år, men har tenkt å gi seg nå. Og når de ikke er på havet, driver de jordbruk. Så å si et halsbrekkende jordbruk. Med ljå slår de de få gresstustene som klorer seg fast gjennom sommeren på bergskortene. De kjøper også fôr nede i Leikanger og kjører det utover. – Vi har hatt opp til syv kyr, sier Peder, – og mange geiter og sauer. Noen av bukkene er blitt ville, dem går vi på jakt etter med børse.

– Kjell, du som er ung, svar meg nå helt ærlig: Vil du virkelig slå deg til her? Klarer du å skape deg et bra utkomme her? Vi sitter i stua hans og spiser smørbrød med hummer og makrell.

Jeg føler meg fri

– Ja, jeg vil bo her. Og jeg kan klare å leve her. Kanskje blir ikke inntekten så høy, men jeg har ting her som jeg ikke vil miste. Jeg føler meg fri. Man må henge i hele tiden.

Jeg skulle ønske jeg kunne få meg et verksted. Mange folk kommer til meg med maskiner som de vil ha reparert. Og jeg gjør det billig. Men det er en ting med folk her. De sier: Ja, gjør du meg denne tjenesten, skal jeg gjøre deg en annen. Slik går ikke an, hvis du skal drive verksted.

På Indre Fure er menneskene som en slags storfamilie og føler seg som en enhet. De fleste av dem er i slekt med hverandre. Kjell er både tremenning og søskenbarn til Peders barn. Slektningene deres er spredt rundt hele fjorden. De hjelper hverandre, uten å spørre.

Det er slike mennesker og slike steder som blir borte i dette landet. Ikke om du tok alt det veien ut hit kostet, ville jeg selge en bit jord her, sier Kjell.

■